

Валентина ПОЛЯНКО

кандидат економічних наук, доцент,
заступник директора з науково-педагогічної роботи та інноваційної діяльності ЧТЕІ КНТЕУ

Олена БОЗУЛЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету торговельного підприємництва та міжнародної економіки, ЧТЕІ КНТЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ В МІСТІ ЧЕРНІВЦІ

У статті розглянуто трансформаційні процеси, які відбуваються у сфері торгівлі м. Чернівці на сучасному етапі. Визначено роль торгівлі у забезпеченні розвитку міста та досліджено фактори, що характеризують динаміку торговельної діяльності. Зазначено позитивні зміни, що відбулися останнім часом у торговельному підприємстві та визначено пріоритетні напрями розвитку сфери торгівлі міста з урахуванням вимог споживчого ринку.

Ключові слова: торгівля, сфера торгівлі, регіональний ринок, роздрібна торгівля, оптова торгівля, розвиток торгівлі, товарооборот, стратегія.

Сучасна торгівля України характеризується значними обсягами та динамізмом, що потребує переосмислення її сутності та ролі в нових умовах господарювання.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в цій сфері, зумовлені не лише закономірностями та тенденціями розвитку внутрішнього ринку, але й загальносвітовими, що відкривають перед торгівлею нові можливості інноваційного характеру. Важливим чинником активного розвитку ринку стала висока динаміка обсягів вітчизняного виробництва споживчих товарів, яка супроводжується адаптацією підприємств торгівлі до умов ринкової кон'юнктури. Разом з тим, нерегульований розвиток торгівлі в регіонах спричиняє деформацію її інфраструктури, погіршення якості торговельного обслуговування населення, недобросовісну конкуренцію. Такі негативні явища, які притаманні торговельній сфері, значною мірою зумовлені тим, що розвиток і функціонування внутрішньої торгівлі відбуваються на основі лібералізації та саморегулювання [1, с. 4].

Тому в умовах нестабільної економічної кон'юнктури актуальність дослідження внутрішнього ринку регіонів постійно підвищується. Сучасні умови розвитку потребують переходу до більш цивілізованого внутрішнього ринку з новими ефективними структурними рівнями і ринковою рівновагою [2, с. 5].

Відсутність комплексної уяви про регіональний розвиток торгівлі та його значні диспропорції на сучасному етапі викликають об'єктивну необхідність вивчення стану сфери торгівлі та удосконалення механізму її функціонування в ринковому середовищі, формулювання пріоритетних напрямів розвитку та визначають актуальність обраної теми, її практичну значущість для організації торговельної діяльності в м. Чернівці.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів розвитку торгівлі на регіональному ринку, а також запровадження нових механізмів регулювання цієї сфери економіки внесли

такі вчені, як Антонюк Я. М., Апопій В. В., Балабанова Л. В., Бланк І. О., Виноградська А. М., Гець В. М., Голошубова Н. О., Лігоненко Л. О., Мазаракі А. А., Мочерний С. В., Ушакова Н. М. та ін. У роботах цих науковців досліджуються теоретичні положення та методичні підходи щодо функціонування торгівлі в системі її зовнішніх та внутрішніх чинників. Однак не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовані та досліджені, особливо в окремо взятому регіоні.

Відповідно до окресленої проблематики метою роботи є висвітлення основних тенденцій розвитку сфери торгівлі м. Чернівці, позитивних змін, що в ній відбулися, а також розробка рекомендацій щодо адаптації потенціалу торговельної сфери міста до потреб споживчого ринку.

Відповідно до мети були поставлені і вирішені такі завдання:

- виявити особливості та тенденції розвитку і розміщення торгівлі споживчими товарами в м. Чернівці;
- здійснити оцінку економічної ефективності торговельної діяльності;
- обґрунтувати основні напрями розвитку торгівлі споживчими товарами.

Ефективність функціонування торговельної мережі значною мірою залежить від зростання доходів населення, забезпечення соціальної стабільності, збільшення обсягів внутрішнього ринку. Без торгівлі неможливий економічний розвиток інших видів економічної діяльності, узгодження між попитом та пропозицією, налагодження міжрегіональних зв'язків та ін. [3, с. 23].

Більшість актуальних проблем розвитку торгівлі є загальними для всіх регіонів, вони сформульовані в Постанові Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми розвитку внутрішньої торгівлі на період до 2012 року». Основними завданнями Програми є: задоволення потреб населення, запобігання необґрунтованому зростанню цін на споживчому ринку, у тому числі на соціально

значущі продовольчі товари; запровадження сучасних стандартів торговельного та побутового обслуговування тощо [4].

Виконання Програми визначило такі позитивні зрушення у сфері торгівлі:

- застосування сучасних торговельних технологій;
- створення торговельних підприємств, які відповідають вимогам європейських стандартів;
- створення сучасних торговельних мереж з відпрацьованими бізнес-процесами, менеджментом і сформованим корпоративним кліматом та ін.

При визначенні стратегії розвитку регіонального ринку споживчих товарів слід урахувати як реалії трансформаційного етапу розбудови економіки України, так і регіональні особливості, що обумовлені низьким рівнем грошових доходів частини населення. Крім того, велике значення має матеріально-технічний стан бази торгівлі в кожній окремій області, її роль та місце в економіці регіонів [5, с. 1].

За час свого розвитку і становлення Буковина входила до складу різних країн, що безперечно позначилося на підприємливості його мешканців. Крім того, зручне розташування міста на перетині шляхів між Півднем та Північчю Східної Європи, близькість до центральноєвропейських країн, межування з Румунією та Молдовою здавна сприяє розвитку Чернівців як торгового міста. У Чернівцях зосереджена третина промислових підприємств області, значна кількість об'єктів торгівлі та побуту, на яких зайнята більшість працездатного населення – біля 20% робочих місць створюється саме завдяки торговельній діяльності, а з 13336 зареєстрованих суб'єктів господарювання в I кварталі 2012 року більше 25% припадало саме на сферу торгівлі та послуг [6].

З метою ефективного функціонування системи обігу споживчих товарів, розвитку сфери торгівлі та ресторанного господарства як важливої складової внутрішнього ринку за ініціативи Чернівецької міської ради була розроблена Програма розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в місті Чернівці на 2012-2015 роки, а також Стратегічний план розвитку міста Чернівців на 2012-2016 роки, напрямками яких є сприяння просуванню інноваційних продуктів (товарів і послуг) на внутрішньому й зовнішньому ринках; підвищення рівня обслуговування на підприємствах торгівлі та сфери послуг шляхом проведення семінарів-тренінгів, обміну досвідом та запровадження кращих практик роботи; здійснення заходів з сертифікації та стандартизації підприємств відповідно до нормативної бази та законодавства України; продовження реконструкції та перетворення окремих ринків і мікроринків міста Чернівців у сучасні торговельно-сервісні та оптові продовольчі комплекси тощо [7; 8].

Сьогодні, як і колись, пріоритетною сферою діяльності в Чернівцях залишається торгівля, яка суттєво впливає на розвиток економіки міста. Зокрема, за 5 місяців 2012 року підприємства торгівлі збільшили сплату до зведеного бюджету на 3,8 млн. грн. або на 6% порівняно з аналогічним періодом 2011 року [6].

Загальний товарооборот підприємств оптової та роздрібною торгівлі міста у 2011 році становив майже 6,1 млрд. грн. Протягом останніх десяти років, за винятком 2009 року, спостерігалася тенденція до

постійного зростання показника із року в рік. Зменшення ж обсягів як оптового, так і роздрібною товарооборотів у 2009 році пояснюється здебільшого поширенням світової економічної кризи.

Аналіз даних роздрібною товарообороту за останні роки свідчить про позитивну його динаміку. Особливо стрімке зростання обсягу роздрібною товарообороту у місті відбувалося у 2007 році (темпер приросту фізичного обсягу порівняно з попереднім 2006 роком склав 50,4%). Воно почалося в результаті появи нових форматів торгівлі (супермаркетів, гіпермаркетів, торговельних центрів) і збільшення доходів населення. У результаті цього Чернівці на сьогодні посіли одне з перших місць по Україні за наявністю торгових площ на 1 тис. мешканців. У 2011 році забезпеченість на 10 тис. населення міста торговою площею склала 3229 кв. м, що більше порівняно з 2010 роком на 0,5% та порівняно з 2009 роком – на 9,1%. Для задоволення потреб чернівчан та гостей міста працюють понад 700 магазинів, ресторанів, кафе, барів, кіосків, 27 ринків, з яких 16 продовольчих, 6 непродовольчих, 3 змішаних і 2 квіткових. Загальна площа ринків міста складає 520 тис. кв. м, з якої під торгівлю відведено – 217 тис. кв. м.

Найбільшим ринком у місті є комунальне підприємство «Миський торговий комплекс «Калинівський ринок», що входить до п'ятірки найбільших речових ринків України і який щоденно відвідують від 30 до 50 тисяч чоловік. Ринок займає площу більше 35 га. На ринку налічується понад 10 тис. торгових місць.

У 2011 році обсяг товарообороту підприємств, які здійснюють у місті діяльність з роздрібною торгівлі, склав 3222 млн. грн. або з приростом 17,5% (у 2010 році – 12,3%). Зріс останніми роками і фізичний обсяг роздрібною товарообороту (у 2010 році – на 1,5%, у 2011 році – на 5,7%).

У 2011 році роздрібною товарооборот підприємств м. Чернівці становив більше ніж 35% загального обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності міста.

Обсяг товарообороту підприємств роздрібною торгівлі на 1 мешканця м. Чернівці у 2011 році досягнув 12776 грн. (у 2009 році – 9840 грн., у 2010 році – 10964 грн.). В останні роки він у 1,7-2 рази перевищує середній показник по країні. Хоча слід зазначити, що у 2010 році обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 мешканця м. Чернівці був меншим, ніж у таких містах, як Ужгород (16840 грн.), Львів (12055 грн.), Тернопіль (11308 грн.) та Хмельницький (11614 грн.). Однак уже у 2011 році за цим показником торгівля міста відставала тільки від Львова та Ужгорода.

На початок 2012 року торгівлю товарами народного споживання в Чернівцях здійснювало близько 250 об'єктів оптової торгівлі та 1516 об'єктів роздрібною торгівлі різних форм власності, загальною площею понад 310 тис. кв. м. З них 605 – це об'єкти із продажу продовольчих товарів, 756 – непродовольчих, решта (155) – змішаних.

За останні 10 років спостерігалася тенденція до відкриття торговельних центрів з продажу продовольчих і непродовольчих товарів. На сьогодні у місті функціонують 16 супермаркетів та 3 гіпермаркети, серед них такі, як ТРЦ «Караван»,

«Сільпо», «Епіцентр К», «METRO» та великі торгово-розважальні центри – «Боянівка» (площею 30 тис. кв. м), «DEPO» (18,5 тис. кв. м), «Екватор», «Майдан», «Citypark».

У місті функціонує 10 торгових центрів (з площею понад 10 тис. кв. м), їх загальна площа складає понад 138 тис. кв. м, з яких тільки 4 залишаються професійними торговими центрами. Середні орендні ставки на торгівлю галерею площею 100 кв. м знаходяться в діапазоні від 10 до 20 дол. США за 1 кв. м на місяць, залежно від місця розташування, формату та орендного складу. При цьому, у всіх торгових центрах, за винятком ТРК «Панорама Чернівці» вільні площі практично відсутні, що говорить про високу потребу в якісних торгових приміщеннях.

На сьогодні в Чернівцях розроблено 12 проектів будівництва нових торгових центрів із залученням іноземних інвестицій. Однак нестабільна економічна ситуація стримує їх подальшу реалізацію і навіть при сприятливому збігу обставин і відкриттю ТЦ «Фуршет» GLA на 18 900 кв. м не викличе значних змін на ринку торгівлі міста. Водночас цей період є найбільш сприятливим для девелопменту нових торгових центрів, оскільки дозволяє зайняти вигідні конкурентні позиції на ринку, при умові наявності вдало розташованої близько до центру ділянки та професійної концепції з високо затребуваними якірними складовими.

З метою покращення цінової ситуації та запобігання необґрунтованому зростанню цін на соціально-значущі продовольчі товари, в останні роки активізовано ярмаркову діяльність. Так за 2011 рік на ТОВ «Ринок «Головний» проведено 14 ярмарків з продажу сільгосппродукції та продовольчих товарів.

Проведений аналіз свідчить про те, що місто Чернівці має достатній потенціал для подальшого розвитку як центр торгівлі. Крім того, у межах технічної та фінансової підтримки Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ), Чернівецькою міською радою спільно з асоціацією «Туристична Буковина» впроваджується проект «Розвиток міста Чернівців як міжрегіонального центру торгівлі». Метою цього проекту є забезпечення довгострокового та ефективного розвитку економіки міста через використання його можливостей як міжрегіонального центру торгівлі [9].

Головним результатом реалізації Концепції має стати вихід суб'єктів господарювання міста на більш високий економічний і технологічний рівень, що сприятиме максимальному наближенню показників

соціального і економічного його розвитку до рівня європейських стандартів.

Виконання Концепції дасть змогу забезпечити: збільшення щороку обороту роздрібною та оптовою торгівлі; щорічне надходження до бюджетів усіх рівнів коштів від сплати податків; збільшення торговельної площі; додаткове працевлаштування громадян та збільшення чисельності працівників у сфері торгівлі; залучення споживачів з інших регіонів країни та ближнього й дальнього зарубіжжя, що сприятиме розвитку туризму в м. Чернівці; поліпшення економічних результатів функціонування інших областей господарського комплексу тощо.

Здійснене нами дослідження свідчить про стрімкий розвиток торгівлі в місті Чернівці, що породжує гостру конкуренцію між торговельним підприємствами і посилює боротьбу «за клієнта».

Роздрібним торговцям належить вирішити багато важливих питань, серед яких: визначення стратегічних цілей діяльності, вибір стратегічних зон господарювання, формування стратегічного товарного портфелю, формулювання політики ціноутворення, доцільності кількісного розширення торговельних об'єктів, налагодження ефективних взаємовідносин з партнерами тощо [10, с. 22].

Майбутнє – за новими методами роботи з покупцями, до яких належать покращення сервісу, запровадження різних систем знижок, гарантійних зобов'язань, доставки, продажу товарів за каталогами, через Інтернет, а також доставку товарів поштою, на замовлення, спеціальні пропозиції для малозабезпечених тощо.

З метою подальшого розвитку міста як торговельного центра доцільно провести реформування структурної і територіальної організації сфери торгівлі за такими функціональними напрямками: формування ефективного конкурентного середовища для ринкових суб'єктів господарювання; забезпечення господарської надійності та економічної конкурентоспроможності кожного ринкового суб'єкта; запобігання скороченню або ліквідації деяких соціально важливих, але малоприбуткових і неконкурентоспроможних видів торгівельної діяльності; максимальна адаптація структурної і територіальної організації роздрібною торгівельною мережі до стереотипів і моделей поведінки споживачів та їх запитів; залучення до міста споживачів інших регіонів; інтенсивне формування інфраструктури споживчого ринку; кадрове, інформаційне і наукове забезпечення розвитку внутрішньої торгівлі.

Список літератури

1. Система регулювання внутрішньої торгівлі України [Текст] : монографія [Анопій В. В., Копич І. М., Біла О. Г. та ін.] ; за ред. В. В. Анопій та І. М. Копича. – К. : Академвидав, 2012. – 424 с.
2. Лагутін, В. Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : монографія [Текст] / В. Д. Лагутін. – К. : КНТЕУ, 2008. – 327 с.
3. Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку [Текст] : монографія / А. А. Мазаракі, І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко та ін. ; за заг.наук. ред. А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2006. – 195 с.
4. Про затвердження Програми розвитку внутрішньої торгівлі на період до 2012 року [Текст] : постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 р. № 632 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 47. – 3 липня. – С. 39.
5. Шпак, Л. О. Регіональна проблеми формування ринку торгівлі споживчими товарами [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Л. О. Шпак. – К., 2007. – 22 с.
6. Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>.
7. Про затвердження Програми розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в місті Чернівцях на 2012-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [356](http://document.ua/pro-zatverdzhennja-programi-rozvitku-investiciino-innovaciin-
</div><div data-bbox=)

doc105184.html.

8. Чернівецька міська рада. Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernivtsy.eu/portal/10/35/358-358.html>.
9. Чернівці працюють над Концепцією розвитку міста як міжрегіонального центру торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://golovne.net/tag/torgivlia.html>.
10. Голошубова, Н. Розвиток торговельних мереж в Україні [Текст] / Н. Голошубова // Товари і ринки. – 2011. – № 11. – С. 15-24.

РЕЗЮМЕ

Полянко Валентина, Бозуленко Елена

Современное положение и перспективы развития торговли в г.Черновцы

В статье рассмотрены трансформационные процессы, которые происходят в сфере торговли г. Черновцы на современном этапе. Определена роль торговли в обеспечении развития города и исследованы факторы, которые характеризуют динамику торговой деятельности. Отмечены позитивные изменения, которые состоялись в последнее время в торговом предпринимательстве и определены приоритетные направления развития сферы торговли города с учетом требований потребительского рынка.

RESUME

Polyanko Valentyna, Bozulenko Olena

Modern state and prospects of trade development in the city of Chernivtsi

Current transformational processes in the trade sphere of Chernivtsi are considered in the article. The authors define the role of trade in the city development facilitation and examine the factors characterizing trade activity dynamics. Recent positive changes in trade entrepreneurship are indicated and priority ways of city trade development are defined taking into consideration consumer market requirements.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2012 р.